

Список літератури

1. Войниченко П.П. Особливості банківського кредитування суб'єктів аграрної галузі / П.П. Войниченко / Проблеми АПК / Уман. нац. ун-т. сад. – 2012. – С. 1-7
2. Чехов І.В. Особливості функціонування ринку банківських кредитних ресурсів в аграрному секторі економіки України / І.В. Чехов / Гроші, фінанси і кредит / Ін-т.ол.культ.Нац.акад.аграр.наук України. – 2013. – С. 1-7
3. Стан банківського кредитування в аграрній сфері [Електронний ресурс] // Навчальні матеріали онлайн. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://pidruchniki.com/70870/bankivska_sprava/stan_bankivskogo_kredituvannya_agrarniy_sferi.
4. Щурик М. В. Удосконалення засад кредитування сільськогосподарських підприємств : докт. ек. наук / Щурик Михайло Васильович. – Івано-Франківськ, 2014. – 210с.
5. Зеленський А. В. Фінансове регулювання аграрного сектору економіки країни : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит" / Зеленський Андрій Вікторович. – Київ, 2016. – 224 с.

Одержано 13.12.16

УДК 657.421.1:658

М.В. Шафар, ст.гр.ФК-15. Т.М. Котенко, доц., канд. екон. наук

Кіровоградський національний технічний університет

Управління оборотними активами підприємства

Ціллю роботи є розробка методичних основ управління індивідуальним кредитним ризиком та сприяння розвитку пошуку сучасних наукових досліджень по управлінню кредитними ризиками із ціллю їх мінімізації.

оборотні активи, кредитний ризик, управління, підприємство

Кредитний ризик, що породжується комерційною діяльністю, та методи його мінімізації цікавлять як практиків, так і теоретиків. Про це свідчить велика кількість наукових публікацій, що з'явилися

© М.В. Шафар, Т.М. Котенко, 2016

останнім часом. Не дивлячись на той факт, що проблема кредитного ризику надзвичайно актуальна серед науковців, дослідження причин виникнення, особливо в конкретних галузях, та методи мінімізації кредитного ризику не можна вважати повністю вивченими та дослідженими.

Актуальність даної теми зумовлена необхідністю аналізу та управління індивідуальними кредитними ризиками для забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності банківської установи виходячи з економічних умов сьогодення.

Об'єктом дослідження є система управління кредитним ризиком банку.

Предметом дослідження є механізм управління індивідуальним кредитним ризиком банку.

Метою роботи є розробка методичних засад управління індивідуальним кредитним ризиком та сприяння розвитку пошуку сучасних наукових досягнень з управління кредитними ризиками з метою їх мінімізації.

Основними завданнями нашої роботи є :

- визначення сутності індивідуального кредитного ризику банку та його види;
- вивчення та дослідження факторів виникнення індивідуального кредитного ризику банку;
- дослідження системи управління індивідуальним кредитним ризиком банку;
- вивчення організаційного та інформаційного забезпечення управління індивідуальним кредитним ризиком банку;
- вивчення та оцінювання систем оцінки індивідуального кредитного ризику банку;
- дослідження інструментів мінімізації індивідуального кредитного ризику банку;

Інформаційною базою є публікації у фахових виданнях наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, законодавчі та нормативні акти, періодичні видання, монографії.

У ході опрацювання над темою роботи, мною були застосовані наступні методи дослідження: метод аналізу застосовувався в усіх частинах роботи, також синтез у ході: визначення сутності та систем оцінки індивідуального кредитного ризику його видів, у визначення

видів попереджувальних сигналів при виявленні проблемних кредитів. Також при визначенні складової забезпеченні у розгляді теорії рефлексорності було запропоновано метод абстракції, метод формалізації даних та конкретизації. Метод дедукції та дедукції при розгляді питання сутності індивідуального кредитного ризику та узагальнення факторів індивідуального кредитного ризику також при розгляді питання видів індивідуального кредитного ризику.

Сутність індивідуального кредитного ризику банку та його види.

Банківська діяльність за своєю природою пов'язана з ризиками, тобто ризик є притаманною складовою у функціонуванні комерційних банків - універсальних кредитних установ, які створюються для залучення грошових ресурсів і розміщення їх від свого імені на умовах повернення і платності.

Згідно «Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України» зокрема ведеться мова, що при оцінці кредитного ризику доцільно розділити цей ризик на дві важливі складові: по – перше – це індивідуальний кредитний ризик, а по-друге – це портфельний кредитний ризик [2].

Джерелом індивідуального кредитного ризику виступає окремий, конкретний контрагент банку – позичальник, боржник. Індивідуальний кредитний ризик – це ймовірність того, що позичальник не зможе виконати своїх зобов'язань перед банком щодо повернення боргу згідно з угодою, а банк при цьому не зможе своєчасно і в повному обсязі скористатися забезпеченням позики для покриття можливих втрат. Оперуючи поняттям кредитного ризику, можна розглядати кредитний ризик щодо кредитної угоди як сукупність кредитного ризику щодо позичальника та кредитного ризику та щодо способу забезпечення позики. Тобто виникають дві об'єктивно – суб'єктивні категорії пов'язані з кредитним ризиком щодо позичальника і щодо кредитного забезпечення: перша виражає що позичальник може не виконати своїх зобов'язань перед банком щодо повернення боргу згідно з угодою, а друга (пов'язана з кредитним ризиком щодо забезпечення) – відображає, наскільки банку не вдається своєчасно або в повному обсязі скористатися забезпеченням позики для покриття можливих втрат.

Деякі науковці вважають, що індивідуальний кредитний ризик - ризик невиконання позичальником початкових умов кредитної угоди, тобто неповернення (повністю або частково) основної суми боргу і процентів по ньому у встановленні договором строки [4, С.57].

Тобто виходячи з вищезазначених позицій під індивідуальним кредитним ризиком ми будемо вважати – ризик окремого позичальника, щодо невиконання ним початкових кредитної угоди (неповернення (повністю або частково) основної суми боргу і процентів за користуванням кредитом) а також у свою чергу банк не зможе своєчасно і в повному обсязі скористатися забезпеченням позики для покриття можливих втрат.

Виходячи із сутності індивідуального кредитного ризику доцільно провести його класифікацію. З точки зору нормативного забезпечення, яке висвітлює це питання, то в Україні кожному позичальнику при оцінці його кредитоспроможності присвоюється клас кредитного ризику. Виходячи з Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків України позичальником присвоюються наступні класи: А – позичальник надійний, який своєчасно виконує фінансові зобов'язання перед банком; Б – позичальник з мінімальним ризиком, для них характерні певні недоліки невеликі як то затримки платежу за користування кредитом. Ці позичальники потребують більшої уваги через певні недоліки у своїй діяльності; В – позичальники з середнім ризиком для яких характерним є затримки платежів; Г – позичальники з негативною оцінкою кредитоспроможності, яка може бути циклічною, певна нестача вартості забезпечення за кредитом, такими позичальниками зокрема можуть бути позичальники проти яких порушено справу про банкрутство; Д – позичальники з найвищим або повним ризиком. Ймовірності виконання позичальником кредитної угоди відсутня або мінімальна.

Проаналізувавши статті та інші праці науковців таких як Кірейцева Г.Г. «Фінансовий менеджмент», Маслак Н.Г., Єпіфанов А. О. «Операції комерційних банків», Примостка Л. О. «Економічні ризики в діяльності банку» та інших жоден з авторів не наводить класифікацію видів індивідуального кредитного ризику, тому на мою думку слід диференціювати індивідуальний кредитний ризик за наступними видами, представленими у таблиці 1 [1].

Таблиця 1 – Класифікація видів індивідуального кредитного ризику

Ознаки класифікації	Види кредитних ризиків
1. За рівнем прогнозованості	Прогнозовані, не прогнозовані
2. За причинами виникнення	Об'єктивні, суб'єктивні
3. За типами розвитку	Виправдані, не виправдані
4. За розмірами втрат	Незначні, великі, критичні
5. За методом подолання	Індивідуальні, спільні
6. За стратегією дії	Уникнення ризику, прийняття (поглинання) ризику, використання інструментів для зниження ризику
7. За типами аналізу	Кількісні, якісні
8. За класами	А, Б, В, Г, Д.
9. За рівнем бізнесу (обсягу валового доходу)	Малий, середній, великий

Розглянемо деякі з них. Прогнозовані та не прогнозовані, тобто результат дії яких можливо передбачити (прогнозовані) і не передбачити (не прогнозовані), але необхідно врахувати в першу чергу ту обставину, що межа між ними в різних видах підприємницької діяльності, в різних секторах економіки різна. Об'єктивні та суб'єктивні пояснюються причинами, а також показниками об'єктивного – зниження обсягів реалізації, зниження коефіцієнтів платоспроможності (миттєвої та поточної ліквідності), зниження фінансової стійкості (перевищення зобов'язань над власними коштами) та суб'єктивного характеру – зниження довіри клієнтів і як результат зниження ділової репутації, мала сегментація ринку, слабкий менеджмент на підприємстві та інші. За розміром втрат: незначні – можуть приносити не значні втрати для банку і знаходяться у межах допустимих меж ризику прийнятих банком, великі несуть значні збитки для банку знаходяться у зоні підвищеного ризику або критичного ризику. При цьому критичний ризик першого ступеня пов'язаний із загрозою отримання нульового доходу, але при відшкодуванні зроблених банком витрат. Критичний ризик другої

міри пов'язаний з можливістю втрат у розмірі повних витрат в результаті здійснення цієї підприємницької діяльності, тобто, вірогідні втрати наміченої виручки та прибутку. Критичні характерні для катастрофічних меж ризику тобто банк у цій зоні може отримати значні збитки при здійсненні кредитування, які не зможуть у повній або частковій мірі компенсуватися за рахунок клієнта та його забезпечення. За методами подолання індивідуальні, коли позичальник власними силами без участі інших осіб створює адекватний грошовий потік від діяльності для покриття зобов'язань. Спільні це коли позичальник разом з банком, або з страховиком, гарантом, поручителем або іншими організаціями та людьми у процесі їх спільної діяльності створюються цей грошовий потік для забезпечення покриття заборгованості за наданими кредитом. Щодо стратегії дії, то при уникненні банк відмовляється у кредитних операціях, ризик за яким значно високий, а прийняття ризику означає для банку, що його рівень є допустимим і банк приймає можливість його появи. Тобто рівень ризику клієнта повинен знаходитись у межах допустимий або без ризиковий межах індивідуального кредитного ризику. Застосування інструментів передбачає застосування інструментів що дають змогу знизити ймовірність реалізації кредитного ризику, а інша група інструментів дає змогу банку знизити масштаби втрат при настанні ризику. За типами аналізу індивідуального кредитного ризику розподіляються на кількісні, тобто які можливо виміряти у кількісному значення, а ті що такою характеристикою не володіють – якісні. Також можливі інші види індивідуального кредитного ризику, такі як наприклад в залежності від рейтингу позичальника, без урахування географічної дислокації створення рейтингу (табл. 2).

Індивідуальний кредитний ризик слід розглядати у призмі двох суперпозицій: кредитний ризик, щодо позичальника та способу його забезпечення. Таким чином, можна зробити висновок, що кредитний ризик щодо кредитної угоди – це добуток (одночасна поява) кредитного ризику щодо позичальника та кредитного ризику щодо способу забезпечення позики, і звідси – кредитний ризик щодо кредитної угоди буде завжди меншим від кредитного ризику щодо позичальника або дорівнюватиме йому в разі відсутності забезпечення позики.

Таблиця 2 – Рейтинг якості кредиту та вітчизняна характеристика його ризиковості

Рейтинг	Класифікація	Характеристика позичальника	Вітчизняний клас ризику
1	“Прайм”	Позичальник із найвищим кредитним рейтингом. Відмінно обслуговує борг, має потужний грошовий потік, першокласну заставу, привабливі характеристики позики	А
2	Високої якості	Позичальник з добрим фінансовим станом, посереднім обслуговуванням боргу та заставою. Має привабливі для банку характеристики кредиту	
3	Задовільний	Позичальник із задовільним фінансовим станом та задовільною заставою, добре обслуговував борг у минулому	Б
4	Граничний	Слабкий позичальник, недостатня застava, сума кредиту велика щодо капіталу позичальника	В
5	Нижчий від граничного	Фінансовий стан позичальника незадовільний, повернення боргу сумнівне	Г
6	Втрати	Обслуговування боргу припинено і не очікується його відновлення	Д

Дослідження теоретичних основ управління оборотними активами свідчить про те, що багато питань залишаються дискусійними. При визначенні сутності оборотних активів слід зазначити, що в економічній літературі немає єдиного трактування цього поняття. В якості синонімів використовуються терміни: оборотний капітал, оборотні кошти, мобільні кошти, поточні активи. У зарубіжних джерелах є поняття: власний оборотний капітал, робочий капітал, чистий оборотний капітал.

Виявлено основні відмінності понять "оборотні активи", "оборотні кошти", "оборотний капітал", які полягають в тому, що:

- склад оборотних коштів і оборотних активів не збігається;
- оборотні (мобільні) активи споживаються і витрачаються у процесі виробництва, тобто переносять свою вартість на готову

продукцію; а оборотні кошти як найбільш ліквідні ресурси "не витрачаються і не споживаються", тому що вони авансовані у виробництво;

- тривалість періоду функціонування оборотних активів називається операційний цикл, оборотних коштів – кругообіг;
- вартісна величина оборотних коштів не може бути рівної величини оборотних активів;
- величина оборотного капіталу свідчить про те, наскільки основна діяльність підприємства забезпечена власними фінансовими ресурсами;
- оборотний капітал розкриває процес пошуку джерел фінансування оборотних активів [4].

Розглянувши позиції провідних вітчизняних та закордонних учених щодо визначення поняття "оборотні активи", проаналізувавши сутність, характерні особливості й значення оборотних активів, зроблено висновок, що у зв'язку з різною економічною сутністю синонімічних понять слід відмовитися від ототожнення цих економічних категорій і визначитися з термінологією, в першу чергу, в економічних словниках. На підставі проведеного аналізу та узагальнення наукових підходів до визначення сутності оборотних активів, а також у відповідності до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку "Баланс", оборотні активи слід розглядати, як грошові кошти й їх еквіваленти, а також інші активи, призначені для реалізації або споживання протягом операційного циклу або протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Побудовано комплексну систему завдань управління оборотними активами на підставі її вдосконалення та поєднання із загальними цілями функціонування прибуткових підприємств.

Якщо розібратись, то завдання управління оборотними активами підприємства можна класифікувати на 2 основні групи:

- 1) досягнення належного рівня показників фінансової діяльності підприємства, в частині, яка стосується управління оборотними активами;
- 2) оптимізація структури оборотних активів та досягнення конкурентних переваг за рахунок мінімізації витрат.

У рамках кожної з груп виділені окремі підгрупи, у яких конкретизовано структурні елементи кожної з виділених основних груп завдань управління оборотними активами [2].

Висновки.

У сучасних умовах для багатьох вітчизняних підприємств типовим наслідком кризових явищ економічного розвитку є гостра нестача оборотних активів, яка супроводжується низьким рівнем його використання. Розвиток ринкових відносин в Україні та досвід зарубіжної системи господарювання визначають залежність результатів діяльності підприємств від ефективності управління процесом формування й використання їх оборотних активів. Тому дослідження системи управління оборотними активами як важливого чинника підвищення ефективності функціонування підприємств набуває особливої актуальності.

Проаналізовано ряд основних методів управління оборотними активами й зроблено висновок про те, що з метою підвищення ефективності процесу управління оборотними активами необхідно синтезувати всі наявні методичні підходи, які повинні взаємно доповнювати один одного, забезпечувати при цьому не тільки комплексний, послідовний, але й гнучкий механізм оцінки ефективності використання оборотних активів.

Комплексна оцінка впливу системи управління оборотним капіталом дає змогу визначити не тільки ефективність використання даної системи на підприємствах, але й її вплив на фінансовий стан у цілому. Практичне застосування методики управління оборотним капіталом дозволить підтримувати на певному рівні абсолютну платоспроможність і отримувати додатковий прибуток від раціонального використання оборотного капіталу на підприємствах з урахуванням змін економічних умов господарювання.

Список літератури

1. Кононова О.О. Управління оборотними коштами на підприємствах по переробленню сільськогосподарської продукції. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук. Дніпропетровськ. – 2009. – 22 с.
2. Ламанов С. В. Система завдань управління оборотним капіталом підприємства "Управління розвитком", №1 (98). – 2011

3. Сорока Р. Механізм управління оборотним капіталом торговельних підприємств// Регіональна економіка, №4, 2009. – С. 201–203
4. Соляник Л.Г. Організаційно-економічний механізм управління оборотними активами та джерелами їх фінансування [Текст] // Економічний вісник Національного гірничого університету. – № 4. – Дніпропетровськ: РВК НГУ. – 2011. – С. 48 – 57.
5. Пархоменко О.П. Уточнення визначення сутності поняття оборотний капітал, 2008 г.

Одержано 13.12.16

УДК 504.3.06

І.А.Грєвцева, студ. гр. ЕО-14-ДВ, А.П. Мартиненко, доц.
Кіровоградський національний технічний університет

Екологічні проблеми олійно-екстракційного виробництва і шляхи їх вирішення

Оцінено вплив олійно-екстракційного виробництва на довкілля і шляхи вирішення проблеми мінімізації екологічного збитку.
продукти спалювання лушпиння, леткі органічні з'єднання

Олійножирова промисловість є одною із найскладніших галузей харчової промисловості з точки зору технології і надзвичайно небезпечною з точки зору техніки безпеки і пожежної безпеки із-за використання їдких, токсичних і вибухонебезпечних речовин, легкозаймистих рідин, високих тисків та температур в таких технологічних процесах як: екстракція олієвміщуючого насіння, гідрогенізація жирів, виробництво водню і кисню.

Вентиляційні викиди, що містять леткі продукти метаболізму сировини, вуглекислий газ, який утворюється під час дихання насіння, надходять без очищення в атмосферне повітря. Під час екстрагування олії із залишків після пресування подрібненого насіння видаляються леткі речовини (бензин, спирти, кетони, вуглеводні тощо). На всіх

© І.А.Грєвцева, А.П. Мартиненко, 2016